

Може би затова неговото стихотворение „Маскарад“ (I, 12) звучи като една реализирана социално-политическа програма. Със своя усет на голям художник Смирненски ни представя едно сатирично ревю, една картина на маскарада, житейския фарс и панаир на суетата, затова той се провиква:

Долу всяка скучна маска!
Всички мъдрости — лъжи!
Под най-пъстрата окраска
сива глупост пак лежи;
под костюми златошити
вред разхождат се крадците.
Думба-лумба, бим-бам-бум—
много хора — малко ум.

И като че ли тези няколко строфи разкриват сатиричните акценти на цялото списание усилията на всички сътрудници да разголят фалша в политиката и буржоазното общество. Личи стремежът за излизане от рамките на сектантската ограниченост към една по-широка демократична идейна насоченост, към една по-голяма политическа зрелост.

Дипломати, магистрати,
короновани глави,
кръви, бомби, атентати—
всичко с маска е, уви;
цялата таз пъстра гледка
е една гигантска сметка—
всички тайнствени игри
все за власт са, за пари.

За да изпълни своята историческа мисия, с отговорността и съзнанието на зрял творец Смирненски старателно подбира своите сътрудници, една „компания“ от ентузиазирани младежи с горещи сърца, които пулсират с ритъма на своите дни, с повелите на бъдещето и вливат своята свежа кръв в народната снага, станали съпричастни на великите комунистически идеали. Защото насоките, които оставя „Маскарад“ след смъртта на Смирненски, намират продължение в революционно-пролетарските хумористично-сатирични издания.

След кървавия терор през 1925 г. Николай Фол оглавява сп. „Хоро“, неслучайно назовано така. Та нали романът на Антон Страшимиров „Хоро“ е най-яркият политически памфлет срещу мракобесието на зараждащия се фашизъм. Нали именно българският народ е този, който се надигна пръв за първото антифашистко въстание в света.

Тома Измирлиев, Крум Кюлявков, Александър Жендов, Стоян Венев, Илия Бешков, Васил Павурджиев — набират гражданска смелост и извеждат на нови идейни хоризонти хумористично-сатиричния жанр в сп. „Звънар“, където с пълна сила звучи гласът на будната писателска съвест.

НОВА ПЛОДОТВОРНА СРЕЩА МЕЖДУ БЪЛГАРСКИ И РУМЪНСКИ УЧЕНИ

ЛАУРА БАЗ-ФОТИАДЕ, СТРАХИЛ ПОПОВ

От 14 до 18 октомври 1982 г. в Букурещ се проведе III румъно-български симпозиум със следната тематика: „Румъно-български лингвистични, литературни и културни взаимоотношения“, 1978 г., когато в Букурещ се провежда I симпозиум между Букурещкия и Софийския уни-

верситет, поставя началото и на традиционните научни форуми между двете страни. Впрочем подобна манифестация на научната мисъл от България и Румъния има своя precedent преди тази дата — осъщественият през 1975 г. в София симпозиум на учени от БАН и Румънската академия на науките (материалите от този симпозиум са публикувани в България).

Третата редакция на тази проява между двете страни привлече тази година още по-широко участие на учени от България и Румъния. Представиха се 74 доклада с литературоведски, езиковедски, културен характер, като преобладаваха тези от история на литературата и литературната компаративистика. Може би това не е случайно. Защото в последно време се натрупаха доста материали от историко-литературен характер, а и интересът към сравнително изследване на зоналните литературни взаимоотношения между двете страни значително нарасна. Но има и нещо друго: както в България и Румъния, така и в останалите социалистически страни бяха разработени някои фундаментални проблеми от теорията на сравнителните литературни взаимоотношения.

На симпозиума двете страни се представиха с най-видните си учени от съответните области; научни работници, представители на най-солодните научни институции: Софийски университет, БАН от България; Букурещки университет, АН на СР Румъния. Нещо повече — в симпозиума взеха участие не само учени от различни генерации, но и от различни университетски (и неуниверситетски) центрове на България и Румъния.

Прави впечатление един факт, особено перспективен в бъдещите научни изследвания: някои доклади бяха плод на съвместни разработки между румънски и български учени, резултати от преки контакти между тях. Явно е, че навлизаме в един етап на румъно-българските взаимоотношения, който не може да не доведе до още по-плодотворни научни постижения.

От особено голямо значение бе комплексната проблематика, разработена в докладите на симпозиума. Бяха обхванати и изследвани всички епохи от историята на българската литература: от старобългарския период до наши дни. При това насоката и реализирането на научните разработки имаха разнообразен характер: от компаративното интерпретиране на отделни епохи в българската и румънската литература, през синтетично и обобщено осветляване на отделни литературни направления в европейския контекст, до анализи-синтези върху творчеството на отделни писатели. Преобладаваше всеобщото „внимание“ към литературно-историческите, естетико-теоретическите координати на XIX в.

По своята тематика докладите от литературоведската сфера могат да бъдат групирани в следните категории:

1. Теоретически аспекти на румъно-българските взаимоотношения: К. Барборика — „Към концепцията за „литературна общност“. Тук бе обоснован в историко-теоретичен аспект терминът „литературна общност“, който би могъл да се приложи в бъдещи изследвания из областта на славянските и балканските литературни взаимоотношения. Докладчикът определи славянските литератури като подсистема към системата на европейските литератури или подсистема на подсистемата на източноевропейските литератури. Проследявайки в исторически аспект идеята за славянска солидарност, осъществена в Чехия—Словакия от Ян Колар, Барборика правилно отбелязва, че взаимоотношенията между славянските литератури не винаги са били непрекъснати, но развойните тенденции и специфичните феномени в тези литератури винаги са имали европейски характер. В обобщен план докладчикът потърси особеностите в развитието на контактите между славяните, разделени в средновековната епоха между двете силни интелектуални сфери: Рим и Византия. Подчертано бе по-интензивното циркулиране на идеи в зоната на православния свят (сферата на Византия). В своя доклад „Личност и художествен образ. Психосоциология на литературата“ Страхил Попов (Велико Търново) представи в теоретичен план възможностите на психо-социологическия подход в компаративните (синхронни и типологически) изследвания между двете литератури (румънската и българската). Като посочи постижения и недостатъци на някои европейски социологически школи на литературата, докладчикът определи концепцията за личността и индивидуалността — използвани бяха най-новите постижения на съветската социологическа наука, литературно-социологическите и компаративните изследвания в съвременната румънска наука. Бяха отбелязани някои литературни сфери в двете литератури, сходни по своя характер, обяснена бе в лаконично-обобщен план спе-

пификата на някои феномени (символизма, аналитичния роман между двете световни войни, съвременния роман и т. н.) — проблеми, които могат да бъдат обект на бъдещи задълбочени изследвания със синхронен и типологически характер. С особен интерес бе посрещнат докладът на Георги Димов (София) — „Творчеството на Георги С. Раковски и някои характерни особености на романтизма в българската и румънската литература“. Потърсен и интерпретиран бе проблемът за романтизма в по-широк, европейски план (влиянието на големите социално-политически движения на времето: Великата френска революция от 1789 г., демократичните идеи на революцията от 1848 г., учението на руските революционери демократи и т. н.). Обосновавайки особеностите на романтичното направление в България и Румъния във възрожденската епоха, Г. Димов потърси в конкретнокомпаративен план романтичните идеи и тяхната художествена реализация в творчеството на Г. С. Раковски, Д. Болинтиняну, Гр. Александреску и др. Докладът изигра ролята и на методологическо указание за бъдещи разработки в компаративен план: изследвания на образната система, идеи и идеология, стил и език на писателите и поетите романтици в българската и румънската литература. Михай Новиков (Букуреш) потърси и обоснова причините за литературните аналогии в съвременния български и румънски роман — развитието на синтетичния роман в двете литератури се дължи предимно на факта, че художествено се интерпретира реалността на социализма в двете страни, а не идеалът за социализма, както е било в предходните епохи. Докладчикът възприе трите периода в развитието на българския роман след 9. IX. 1944 г. според периодизацията на Б. Ничев и посочи, че почти аналогично е положението в румънския роман през същата епоха. Обяснението на докладчика бе в социологически аспект — някои закономерности на социализма като обществен строй в Румъния и България. В доклада си „Душевност и литературен жанр“ Лаура Баз-Фотиад (Букуреш) направи опит да интерпретира жанровете в българската възрожденска литература въз основа на личната душевност на отделните писатели, разбираана в по-широк аспект — като комплекс от идеологически, етно-национални и социални концепции — достойнство на личността-творец.

2. Доклади, които представиха нови факти и документи:

Г. Михайла (Букуреш) в своя доклад „Първото печатно произведение на Гр. Цамблак и славо-румънската традиция в разпространението му“ въз основа на добре обоснован документален материал и убедителна интерпретация посочи ролята на средновековния български писател в старата румънска култура. Една непозната страница от политико-революционната и културна дейност на Атанас Некович разкри докладът на К. Велики (Букуреш) „Един филологически проект на Атанас Некович“. Докладчикът посочи документален материал за политическата дейност на Некович — връзките му с Гика и трите революционни движения в Браила. След 1851 г. той се насочва към културни проблеми — опитът му да издаде Славо-румънски речник (Лексикон). Подчертавайки пълната липса на сведения за живота на Некович след тази година, К. Велики изказа хипотезата за насочата му към преводи на документи след периода на Кримската война (1853—1856). В доклада си „Йовков и румънската литература“ Иван Сарандев (София) посочи сходни явления в двете литератури след Първата световна война като резултат от активизиране на интелектуалния фронт в двете страни — обновлението на естетическите програми, появата на нови модерни литературни направления, налагането на нови жанрови форми в сферите на литературните родове и жанрове и т. н. Докладчикът се спря обстойно и задълбочено върху трайните интереси на Йовков към румънската белетристика. Бяха проследени, анализирани и обяснени двете линии документален материал, които засягат поставения от доклада проблем: индиректен път — спомени на съвременници за интереса на Йовков към Румъния и 2. Автентични сведения от самия писател за преводите и оценките му върху реалистично-демократичното начало в румънската белетристика. Това са интензивни занимания на Йовков, които продължават и след връщането му в България до неговата смърт. Докладът бе добър опит да се обхване в комплексен план проблемът Йовков и Румъния. Лучия Джамо-Дяконица (Букуреш) представи доклада „Румъно-български културни аспекти върху базата на кореспонденцията на братята Христо и Евлоги Георгиеви“. Посочена бе ролята на тогавашните румънски правителства и общественост, които подпомагат дейността на българите в Румъния. Изнесен бе богат документален материал от архива на Христо и Евлоги Георгиеви — подготво-

ката на четите от български емигранти, борбата за ръкополагане на свещеници и т. н. В доклада си „България в румънския репортаж“ Джордж Мунтян (Букурещ) проследи присъствието на България в репортажите на румънски писатели от времето на турското робство, след Освобождението, началото на XX в., особено след Втората световна война, до наши дни. Спирайки се върху особеностите и възможностите на жанра, Мунтян посочи в документален план темите и идеите за България, интерпретирани от различни структурни нива в системата на пътеписа. Върху някои общометодологически и конкретно-практически проблеми на превода бе докладът на Д. Балан „Аспекти на преводите от съвременната българска поезия на румънски език“. Всички тези преводи, издадени в сборници, са приети с голям интерес в Румъния, подчерта докладчикът. Балан се спира на някои конкретни примери, с които илюстрира успешни и неуспешни преводи. Според него българската и югославската поезия заемат видно място в „România literară“, „Luceafărul“. Балан изказа мнението, че трябва да се провежда повече и по-компетентно (да се потърси тук мнението и на специалисти-литератори) от съвременната българска поезия, която е богата със своите идеи и мотиви. Богати документални материали в системно-хронологичен план представи докладът „Страници от българската литература във вестник „Timpul“ (1940, 1944 г.) на Георге Барба. Изнесени бяха интересни факти: присъствието на български писатели във вестника: Иван Вазов, Елин Пелин, Константин Мутафов, К. Константинов, Панчо Михайлов, Вл. Полянов, Д. Талев и др.; статии на румънски публицисти и писатели, които пледират за по-добро познаване на славяните и българите. Посочени бяха основните идеи в статията на Мирон Радун Параскивеску от февруари 1944 г., отбелязването във вестника на поемата „Септември“ на Гео Милев и др. Впрочем, присъствието на Гео Милев в Румъния датира още от 1936 г. с превода на поемата „Ад“ (Cuvîntul liber, 8 авг. 1936). Същата година в „Era nouă“ (III, 2, 1936) Стефан Рол публикува статия за Гео Милев и поемата „Септември“. Въпросът за жанровото присъствие на българската литература в сп. „Secolul 20“ (списание за световна литература) бе обект на доклада „Българската литература в сп. „Secolul 20“ на Параскива Шербанеску (Букурещ). Докладчикът изказа мнението, че българската литература е добре представена в списанието — предимно с късите прозаически жанрове, откъси от по-големи произведения и поезията, както и с критически материали и интервюта с български писатели. Отбелязан бе като успех антологията от осем поети, между които и лирически произведения на Ел. Багряна, Валери Петров и др. С интерес се възприе докладът на Дан Замфиреску (Букурещ) „Патриарх Евтимий Търновски и старата румънска култура“. Смели хипотези на автора, убедително аргументирани, доказаха присъствието и голямата роля на Търновската книжовна школа в развитието на старата румънска култура. Докладчикът очерта не само огромния принос в книжовното наследство от школата на Патриарх Евтимий в европейската култура на Средновековието, но се опита да проследи движението и разпространението на тези писмени паметници в страните на Югоизточна Европа и Русия. Поставен бе и въпросът за датировката на отделни езикови редакции на ръкописите, както и за връзката на средновековната писмена традиция с книжнината на по-новите времена. Докладът, част от книга, която предстои да бъде предложена за печат, предизвиква оживени дискусии и въпроси, на които Д. Замфиреску отговори изчерпателно. С конкретни документални приноси, изчерпателно аргументирани и интерпретирани, се отличиха докладите на Стефана Таринска (София), Родика Флория (Букурещ) — „Димитър Великсин и румънският културен живот“ и на Мирча Попа (Клуж-Напока) — „Малко познато произведение на Георги хаджи Тома Пешаков“. В първия доклад бе намерено истинското място на поета Д. Великсин сред българската емиграция в Румъния на времето. Без да се акцентува на проблема за влиянието на поета върху румънската културна общественост, подчертана бе по убедителен начин широката дейност на Великсин: тесните му връзки с Г. С. Раковски, чийто е своеобразен духовен син, приятелството му с Д. Войников, чийто песни превежда, оценката на неговото дело от Хаждеу и от други големи творци и ценители в Румъния. При това за цялостната оценка на Великсин като художник на поетическото слово бе използван не само конкретно-историческият критерий, но и естетическите координати на постиженията му, съобразени с духа на времето. Във втория доклад Мирча Попа направи задълбочен анализ на Пешаковия труд. Нещо повече — бе направен опит да се постави това произведение от областта на морално-правните проблеми на по-широка основа — върху фона на книжовните

традиции на тогавашното време. Докладът на Дан Хориа Мазилу (Букурещ) проследи постиженията на Макариевата литературна школа от Роман като част от завоеванията на старата румънска книжовност от XVI в. Широк документален материал, добре систематизиран, представи и докладът на Й. Патрашку (Крайова), К. Диамандиева (Велико Търново) „Петър Берон и Крайова“.

3. Доклади с по-тясно и специализиран конкретно сравнителен характер:

Корнелия Дякону, Корнелия Кърстя (Крайова) — „Светът на селото в българската и румънската проза между двете световни войни“. В типологичен план бяха реализирани сходните проблеми в селската тематика на двете литератури. Тематично-проблемно бяха анализирани корелациите човек — земя — любов у Л. Ребряну („Йон“) и Елин Пелин („Земя“), М. Преда („Моромещи“) и Елин Пелин („Гераците“). Снежина Николова (Видин) — „Йон“ на Ливиу Ребряну и „Земя“ на Елин Пелин“. В сравнителен план бяха интерпретирани аналогични теми и художествената им реализация у двамата писатели. Докладът бе част от студия върху творчеството на двамата майстори на художествената проза, която вероятно ще прерасне в по-голямо изследване. Интерес предизвиква докладът на Йон Кицимия „Хр. Ботев — велик българин-емигрант в Румъния“. Беше видян Ботев, гениалността му в по-широк контекст — на фона на славянските литератури и румънската литература. По такъв начин мощната художествена реализация у Ботев на корелацията човек — природа прозвуча категорично и убедително. Константин Джамбашу (Букурещ) представи доклада „Интелектуалецът в романите „Антихрист“ на Ем. Станев и „Patul lui Procut“ на Камил Петреску“. Типологическите аналогии в романите на двамата видни представители на аналитизма в романовия жанр бяха убедително и сполучливо интерпретирани: човекът-романов характер бе поставен не само в историческото време, но и в аксиологическите сфери на художествеността, като бяха синтезирани специфичните за интелектуалната проза жанрови пластове в двата романа. В типологичен план бе осъществен и докладът на Пирин Бояджиев (Силистра) „Хр. Ботев и Болиак — един типологически проблем“. Бе обосновано единството на мотиви у двамата творци върху аналогията на концепциите им за националната и социалната революция. В сравнителния анализ изпъкна гениалността на българския поет и специфичното тъжно чувство у Болиак, което често възлиза до тихо съзерцание и песимизъм. В доклада се наложи обобщената авторова концепция за аналогичните теми у Ботев и Болиак, теми-мотиви, предизвикани от единството им като идейници-революционери, и очевидната степенна разлика в художествената реализация на двете поетически системи. Докладът на Г. Калин (Букурещ) проследи в аналитичен и до известна степен в сравнителен план мотиви от лириката на Ел. Багряна: човекът и морето, индивидуална душевност и нюансите на лирически изказ.

Въпреки по-слабото (в количествен смисъл) присъствие на фолклора в симпозиума докладите на Й. Холевич (София) — „Балканският фолклор и някои тенденции в съвременната фолклористика“ и на Д. Завера (Букурещ) — „Фолклорът в творчеството на А. Пан и Петко Р. Славейков“ поставиха проблеми както от общометодологическо естество, така и от по-конкретен характер, свързани с нюансите на интерференцията фолклорна система — индивидуален творчески акт.

С по-особен характер се отличиха кратките доклади на Мариана Саву (Букурещ) — „Българската литература, отразена в румънската енциклопедия“ и на Г. Сарбу (Букурещ) — „Отражение на румънската литература в КБЕ“. Показано бе съвременното състояние на отражението на двете литератури в съответните енциклопедии и някои предложения за по-широкото и по-точното представяне на българските и румънските писатели в бъдещи нови издания.

По проблеми, поставени в докладите, възникнаха редица въпроси и изказвания от българска и румънска страна. В тях взеха участие Г. Димов, Ив. Сарандев, Ст. Таринска, Страхил Попов, Й. Холевич, Хаул Корня, Й. Кицимия, К. Велики, Дж. Мунтян, Лаура Баз-Фотиаде и др. В дискусиите се чувствуваше подчертан академизъм, атмосфера на научна търпимост към чуждите мнения. Взе се правилно отношение към някои принципи проблеми от методологически и естетико-теоретически характер: за конкретно-диференциран подход към оценката на историко-литературни и културни стойности на миналото и съвременните критерии на литературната естетика и критика; за историческите граници на символизма и други литературни

направления и конкретните им художествени постижения в българската и румънската литература. Оживеността на дискусиите, тяхната продължителност засягаха не само проблематиката на представените доклади, но и въпроси, които тепърва предстоят да бъдат разрешени в съвместната работа на румънски и български учени.

Заклучителното заседание на 18 октомври действително отчете особено плодотворната работа на симпозиума. Г. Михаил подчерта разнообразната и интересна проблематика в трите секции — лингвистика, литература, фолклор. С голяма интензивност са се провеждали обсъжданията след прочитане на докладите. Бе подчертано недвусмислено, че симпозиумът е бил част от съществуващата дружба между двете страни и двата народа. Да, това бе „много интересен диалог между двете страни; приятелски диалог на ума и сърцето“, както заяви Паул Микльу, декан на Факултета за чужди езици и литератури. В своето заключително изказване Г. Димов посочи особено интензивната работа на симпозиума — със своята тематика, броя и качеството на докладите симпозиумът се е доближил до един малък конгрес. Тепърва ще се оценяват резултатите от него. Почти всички доклади са направили конкретен принос в своите области. Действително работата на симпозиума говори за широките перспективи в бъдещите изследвания на взаимоотношенията между двете страни. Особено интересни са били докладите, които изнасят нови документи. От своя страна Ив. Дуриданов подчерта приносните моменти на секция лингвистика: интересните идеи, наблюдения във връзка с разпространението на писмените паметници в румънското Средновековие — докладите тук били издържани в синхронен аспект. С особено задоволство подчерта участието на румънските романисти в симпозиума Ал. Никулеску, един от най-изявените лингвисти-романисти в Румъния.

В действителност в симпозиума взеха участие най-представителните учени от България и Румъния, които работят от дълго време в сравнителната литературна наука. Наистина бихме желали по-сOLIDно присъствие на български и румънски фолклористи. Защото тази област несъмнено чака своите изследвачи с висока ерудиция върху вековното културно наследство на двете съседни страни. Големият брой на докладите и особено значимостта на проблематиката, която бе разработена в тях, е най-сериозната предпоставка за бъдещи фундаментални изследвания в областта на зоналните и регионалните литературни взаимоотношения, сигурна гаранция за разрешаване на големи литературнонаучни проблеми в европейския Югоизток и Европа.